

گزارش رصد فرهنگی (۶)

رصد در نگاه مقام معظم رهبری

این گزارش با استفاده از روش تحلیل مضمون، بیانات و ابلاغیه های مقام معظم رهبری با موضوع رصد را تحت سه مضمون کلیدی، یکپارچه کننده و کلان تحلیل کرده است. در این پژوهش بیانات و ابلاغات معظم له در خصوص رصد مبتنی بر کنش، ذیل دو مضمون کلان دسته بندی شده اند: ۱- رصد کنش مدار؛ و ۲- رصد واکنش مدار که خود به دو نوع «رصد محیطی» و «رصد سیاستی و گفتمانی» تقسیم می شود.

مقام معظم رهبری ضرورت رصد را در فرازهای مختلف بیانات و مکتوبات خویش موردتوجه قرار داده و بر اهمیت آن اشاره و تأکید کرده‌اند؛ اما باوجود توجه و تأکید معظم له، مقولهٔ رصد کمتر موردتوجه قرار گرفته است. ایشان رصد را نه تنها چون آینه‌ای می‌دانند که وضعیت موجود جامعه را گزارش می‌دهد، بلکه همچنین آن را مستلزم پیش‌بینی و آینده‌نگری تحولات [۱] می‌پندارند؛ و از این‌رو، به غیر از گزارش وضع موجود، ایشان توقع دارند که رصد نگاهی راهبردی و آینده‌نگرانه داشته باشد.

معظم له رصد را مهم می‌دانند؛ چراکه موجب می‌شود ما بدانیم در کجای بزرگراه رسیدن به اهداف سیاست‌های خویش قرار داریم. [۲] از طرفی، رصد لازمهٔ پیشرفت و شناسایی مشکلات راه است. به عبارتی، به واسطهٔ رصد، ما تشخیص می‌دهیم کدام دستگاه توانسته و پیش رفته است و یا در کجا مشکل وجود دارد. [۳] باید بدانیم رصد کردن دائم برای ملتی که طالب پیشرفت است، یک امر لازم است و باید جزء مسائل اصلی او باشد. [۴] مهم‌ترین دلالت بر اهمیت رصد در بیانات مقام معظم رهبری جایگاه رصد به‌عنوان متمم نظام‌سازی است. باید بدانیم که نظام‌سازی یک امر جاری است و نه دفعی و یک‌باره؛ و از این‌رو، اصلاح و تکمیل مسیر حرکت جزء متمم نظام‌سازی است؛ و این امر با رصد تحقق می‌یابد. از این‌رو، باید با رصد و بررسی مداوم، اشتباهات را تصحیح، نواقص را رفع و نظام‌سازی را تکمیل کرد. [۵]

با توجه به آنچه در مقدمه و بیانات مقام معظم رهبری در حوزهٔ رصد گذشت، می‌توانیم مبتنی بر کنش، رصد را به دو دسته تقسیم کنیم: ۱- رصد کنش‌مدار؛ و ۲- رصد واکنش‌مدار.

۱- رصد کنش‌مدار

در رصد کنش‌مدار، کنشگران با آگاهی و اراده تصمیم به برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری دارند و امری یا حادثه‌ای آن‌ها را وادار به این کار نکرده است؛ که خود به دو دسته تقسیم‌پذیر است:

۱-۱- رصد سیاستی و گفتمانی

این نوع رصد همان‌گونه که از عنوانش پیداست، سیاست‌ها و گفتمان‌های انقلاب اسلامی را مدنظر قرار داده، آن‌ها را رصد می‌کند؛ سیاست‌هایی مانند سند چشم‌انداز، اصل ۴۴، اقتصاد مقاومتی، نقشهٔ مهندسی فرهنگی کشور و... و نیز گفتمان‌هایی مانند عدالت، پیشرفت، استقلال و... به نوعی می‌توان گفت که منظور از این رصد اشراف و نظارت بر جریان اجرا و پیاده‌سازی سیاست‌ها و گفتمان‌های انقلاب اسلامی است. از این‌رو، آنچه

در این نوع رصد بسیار مهم و ضروری است، داشتن شاخص‌هایی است که بتوان به‌واسطه آن‌ها مقدار پیشرفت و پیاده‌سازی این سیاست‌ها و گفتمان‌ها را در بازه‌های زمانی مختلف سنجید و گزارش کرد تا مردم در جریان کارها قرار گیرند؛ چراکه آگاهی عمومی موجب تنویر افکار عمومی می‌شود و این تنویر، خود به فشار افکار عمومی بر مسئولان می‌انجامد و مطالبه‌گری درست و آگاهانه از آنان را در پی دارد. همان‌طور که عنوان شد، بحث شاخص و شاخص‌سازی در این نوع رصد محور اصلی فعالیت است.

۱-۲- رصد محیطی

در این نوع رصد، فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی محور رصد است. رصد محیطی چیزی غیر از نظارت و ارزیابی است. این نوع رصد در حوزه آینده‌پژوهی ملازم پیش‌بینی و آینده‌نگری است؛ و از این‌رو، رصد محیطی را مرحله اول آینده‌نگاری عنوان می‌کنند.

۲- رصد واکنش‌مدار

همان‌طور که از عنوان این نوع رصد معلوم است، این رصد اغلب در واکنش به بحران‌ها و مسائلی است که در محیط ما روی می‌دهند و جامعه را مجبور به واکنش می‌کنند و لازم می‌آید که مواردی مورد رصد قرار گیرند؛ مانند جریان کمک به آسیب‌دیدگان در بحران‌های طبیعی و یا رصد انجام شدن تعهدات کشورهای ۱+۵ در جریان برجام.

[۱] - حکم انتصاب اعضای شورای عالی فضای مجازی، ۱۳۹۴/۶/۱۴.

[۲] - بیانات در دیدار مسئولان قضایی کشور، ۱۳۸۷/۴/۵.

[۳] - بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت‌دولت، ۱۳۹۴/۶/۴.

[۴] - بیانات در اجتماع مردم بجنورد، ۱۳۹۱/۷/۱۹.

[۵] - دیدار اعضای مجلس خبرگان با رهبر انقلاب، ۱۳۹۰/۶/۱۷.

